

B. ZAHRANICNÍ.

Mussoliniův plebiscit. — Rozhodnutí o válečných dlužích. — Marné útoky francouzského radikalismu. — Anglická volební kampaň. — Úsilí o velkou koalici v Německu. — Soumrak diktatury ve Španělsku. — Politická tíseň v Polsku. — Přátelská smlouva řecko-jihoslovanská.

V Itálii konaly se na květnou neděli první fašistické volby, které svou povahou byly však spíše něčím na způsob napoleonského plebiscitu. Občani neměli zde v pravém slova smyslu žádné volby, nýbrž jen rozhodnutí *pro* či *proti* režimu. Nová ústava nepředvídá a nevyžaduje vědomé spolupráce občanovy na výběru jeho representantů a zákonodárců, nýbrž jedině zásadní projev jeho souhlasu či nesouhlasu s těmi, kdo zemi vedou a jak ji vedou. Mussolini chápe, že nemůže se trvale obejíti bez jisté spolupráce s národem, že *je mu třeba informace* o jeho snahách a potřebách a že by se nemohl konečně vymknouti jednoznačnému projevu jeho smýšlení a vůle. Diktátor nevystačí s tím, co se doví od svého nejbližšího okolí, musí mít sbor, který by mu prostředkoval styk s vrstvami co nejširšími. Nechce však připustit vliv těchto širokých vrstev na politiku, ani ve smyslu ryze odborném a stavovském, *upírá massám vůbec možnost správně mysliti o jejich vlastních zájmech a tím více schopnost uvěsti je ve shodu se zájmy obecnými a s vyššími politickými ideami státu. Rozhodování jak o speciálních potřebách, tak o celkových zájmech národa musí zůstatí vyhrazeno vedení.* Věci lidu jest tedy prostě ano či ne. Kdyby záporu bylo tolik, že by se odvážil a byl s to sehnati většinu, nezbylo by arci ani fašistické diktatuře nic jiného, než vzíti ji na vědomost, poněvadž to by se už rovnalo hotové revoluci. Prakticky nemůže však takový dotaz veřejného mínění při solidním trvání režimu znamenat *nic jiného, nežli demonstraci* jeho síly před cizinou. Kdyby bylo sebe menší pochybnosti o výsledku, jistě by Mussolini nesahal Itálii takto do svědomí. Proto nebyl také nikdo překvapen, když se ukázalo, že fašismus dosáhl devadesáti procentní presence »voličstva« a více než pětadevadesáti procentní většiny z odevzdaných hlasů. Nepatrná oposice, vyjádřená spíše milionem nepřítomných, nežli stoosmdesáti tisíci záporně hlasujících, musí býti nepřijemná právě pro tuto nepatrnost, neboť kompromituje domnělou svobodu projevu smýšlení. Zvláště když i v německém Tyrolsku není poměr hlasů podstatně jiný, nežli v ostatních krajích. Je zřejmo, že jde tu spíše o výraz dobré kázně nové Itálie a sugestivní moci režimu, nežli o projev vědomého souhlasu nebo dokonce spokojenosti. Jest jisto pouze tolik, že *na dobu dohlednou je fašismus v Itálii jedinou organisovanou a působící silou* a může tudíž plným právem tvrdit, že reprezentuje zemi a že je s to zaručiti jí pořádek a práci.

Konference mezinárodních znalců, pověřená vypracováním návrhu na *konečnou likvidaci otázky reparační* nesdělila sice dosud s veřejností výsledek svých prací, ale není pochyby, že hotové návrhy již zde jsou a že se pouze čeká na rozhodnutí odpovědných vlád. Je přirozeno, že v otázce kolik požadovat a kolik zaplatit nemůže žádné odbornictví býti konečnou instancí. Němci šli do jednání předem rozhodnutí dosáhnout podstatných úlev, ale také spojenci byli si dobře vědomi, že stará čísla sumy dluhu i ročních splátek nejsou udržitelná. Bylo jisto, že celý zápas bude se otáčet jen právě *okolo poměru, v němž obě strany si přinesou vzájemně ústupky.* Mezinárodní znalecký výbor a zejména *předsednictví Ameriky* byly zde jen k tomu, aby se národní veřejnosti zde i tam učinila věc přijatelnější a ovšem získala při tom technicky velmi *cenná rada a pomoc mezinárodní finance.* Pokud lze soudit z toho, co ze zavřených konferenčních místností proniklo, můžeme si příští definitivní úpravu reparačního dluhu představovati v jakési dualistické formě, při celkových cifrách aktuální hodnoty asi o třetinu nižší proti tomu, jak se reparační dluh odhadoval podle tak zvané normální anuity Dawesovy. Jde v podstatě o to, aby Němci převzali *spojenecké závazky vůči Americe* a aby nad to ještě zaplatili Francii a ostatním *válečným pustoženým postizěným zemím nějaký »slušný« obnos* jako příspěvek na znovuvybudování. V této partii jest tedy značný prostor pro vyjednávání, jakmile se již jednou opustila zásada, že Němci mají škody plně nahraditi. Hlavní vymožeností prací expertů je však *odstranění ochranné klausule o transferu* aspoň právě pro tu část dluhu, určenou k přímé náhradě škod,

a ve zřízení ústředního sčítovacího místa, které by bylo jakousi světovou bankou, prostředkující všechny likvidační válečné platy bez ohledu na to, zda jsou to dluhy mezi spojenci nebo bývalými nepřáteli. Po stanovení hlavních zásad a cest této likvidace dojde také na konečné stanovení československých a ostatních závazků vůči spojencům, které spočívají, jak známo, jednak v zaplacení tak zvané »osvobozovací taxy«, jednak v náhradě za převzaté statky bývalé monarchie. Poplatek za osvobození byl při mírovém jednání stanoven pro nás určitou číslicí 750 milionů zlatých franků, obnosy požadované pod titulem náhrady za převzaté statky byly však odhadovány mnohonásobně výše, takže nám hrozilo ohromné válečné zadlužení. I tato fantastická čísla náležejí již dnes minulosti, a lze doufat, že podle analogie řešení otázky reparační budou i československé »reparace« stanoveny podle zásad hospodářského rozumu, to jest tak, že domnělé náhrady za statky, jež jsme již beztak jednou zaplatili jako rakouští poplatníci, vůbec odpadnou a poplatek za osvobození bude také ještě revidován.

Ve francouzském parlamentě odehrávalo se v posledních týdnech cosi podobného posiční válce, v níž ofensivní díl si marně lámal zuby. Francouzští radikálové, kteří se loni rozešli s národní koalicí Poincaréovou, považovali projednávání rozpočtových článků, v nichž se povoluje návrat určitým kongregacím do Francie, za vhodnou příležitost k provedení generálního útoku. Laické zákonodárství je ve Francii jedním z nedotknutelných statků poctivého republikánství, jakékoli otřesení protiklerikálních zásad mohlo by tudíž opravdu působiti na citlivost parlamentu s nesporně republikánskou většinou. Poincaré a Briand jsou však po této stránce tak málo podezřelí, že se levici nepodařilo zvíklati střed v jeho věrnosti k vládě ani při této výhodné příležitosti. Ministerský předseda dosáhl položením otázky důvěry vždycky hravě nezbytné většiny. Zdá se, že přes jistou únavu Poincaréa samotného a nejistotu koalice do budoucnosti nepadne ve Francii vláda s konservativním zabarvením aspoň do té doby, nežli dojde k rozhodnutí v Anglii. V zájmu spolupráce s vládou této země, nutně s Francií co nejužěji spojené, mohlo by pak arci dojít k určitým nově situaci přiměřeným změnám.

Datum obecných voleb v Anglii bylo již stanoveno dosti časně na 30. příštího měsíce. Kampaň je v plném proudu a vyhlídky odhadují se čím blíže ke generálnímu termínu, tím nevýhodněji pro vládu. Těžká porážka konservativního kabinetu zdá se nevyhnutelná, spor je nanejvýš o to, zda se Baldwinovi podaří udržeti několik hlasů nad poloviční většinu parlamentu z dosavadní více než dvoutřetinové převahy. Hlavní zájem obrací se však k otázce, zda a pokud se podaří liberálům dosáhnouti jistého vzkříšení strany, považované již za mrtvou. Lloyd George vrhl se do zápasu s veškerou vehemencí a sebedůvěrou mu vlastní, takže oba jeho konkurenti nemohou si již hovět v jakémkoliv podceňování tohoto odpůrce. Liberálové vzali si směle za volební heslo odstranění nezaměstnanosti a přinesli velkolepý konkrétní a do posledního detailu propracovaný program státních a jiných veřejných prací, které by nejen poskytly rázem zaměstnání statisícům lidí, nýbrž daly příznivou injekci celému britskému národnímu hospodářství. Pokud lze souditi z výsledků doplňovacích voleb, které se konaly v poslední době, jevíly by se vyhlídky vlády na udržení většiny v příštím období dosti pochybné. Zvláště v předvelikonoční serii pěti doplňovacích voleb ukázala se zřetelně převaha opozice. Vláda udržela jen dvě místa s velmi ztenčeným přebytkem hlasů, strana dělnická získala jeden, liberálové dva z mandátů před tím vesměs konservativních. Letošní rozpočet, který se považuje vždycky za hlavní volební argument, podařilo se sice státnímu kancléři pokladu Winstonu Churchillovi sestaviti se značným aktivem, na vážnější slevy daní není však pomýšlení. Také zavedení volebního práva pro ženy již od 21. roku neposkytne jistě výhodu stranám měšťanským, poněvadž ženské voličstvo vrstev dělnických je politicky nesporně uvědomělejší, aktivnější a ukázněnější nežli ve vrstvách společensky vyšších. Význam anglických voleb přesahuje ovšem sféru vnitropolitickou, možno říci, že udává tón pro celou politiku evropskou. Tentokráte je způsob vedení politiky britské tím významnější, že v Americe nastoupením Hooverovým byla by připravena půda pro intimní spolupráci jak obou anglosaských velmocí zvláště, tak obou bílých zemědělců v celku. Jest jisto, že k definitivní likvidaci válečných problémů a stabilisaci míru je zapotřebí více odvahy, fantasie a mezinárodní blahovůle, nežli ji poskytovala a pro příště slibuje politika

konservativního kabinetu. Na druhé straně jsou zde ovšem zas obavy z přílišného radikalismu a fantastičnosti politiky labouristické, zvláště kdyby stála pod přímým vlivem Lloyd Georgeovým, takže anglický volič má při svém rozhodování, a evropský pozorovatel při svém přidělování sympatií, tentokrát opravdu velmi těžkou volbu.

Snahy o *ustavení opravdu solidní vládní většiny v Německu*, kterou nemůže za stávajících poměrů v parlamentě poskytnouti jiná nežli tak zvaná velká koalice od sociálních demokratů až po lidovce, nesetkaly se až dosud s úspěchem, aniž by mohly býti v kterémkoli stadiu jednání prohlášeny za definitivně ztroskotavší. Čím dále tím zřetelněji se ukazuje, že směřodratné strany, jimiž jsou v Německu stále *střední strany občanské, vyhýbají se odpovědnosti* za přijetí těžkých břemen, ukládaných reparačními závazky, a odkládají tudíž rozhodnutí, spoléhajíce na příznivou revisi Dawesova plánu, která se právě podniká v Paříži. *Sociálně demokratický ministr financí Hilferding sestavil rozpočet*, poctivě se vyrovnávající se všemi potřebami říše, lidovcům však jako zástupcům výrobních vrstev, zejména průmyslu, jeví se nově daně nepřijatelné, zatím co šetření na sociální politice je zas nesnesitelné sociálním demokratům. Poněvadž vnitropoliticky není patrné východisko z tohoto zbahnění německého parlamentarismu, mluvilo se nějaký čas o fašistických experimentech, ale podobné nápady nebyly nikdy vážné, poněvadž organisované síly demokracie jsou zde již příliš vyvinuty a připraveny, a prezident Hindenburg, jako držitel exekutivy, nepropůjčil by se k ničemu, co by provokovalo nové neštěstí, větší předešlého: válku občanskou.

Posice de Riverova je v poslední době soustavně podryvána se všech stran. Diktátor sám nemůže již udržeti svou dosavadní jistě chytrou metodu zamlčovací a bagatelisující. Dokud vzpoury byly ojedinelé a massy ještě lhostejné, mohl se spokojovat rychlým uhašením každého vznikajícího požáru a při tom se tvářit, jako by se nic nestalo. Tresty byly vždycky lehké, právě z toho důvodu, aby se poplach nešířil a na chorobu neupozorňovalo. Ponenáhlu stala se však nespokojenost tak obecnou a odpor všech vzdělaných a činorodých vrstev národa tak vysloveným, že diktátor musil přejíti k velmi *odiosnému teroru* proti universitní inteligenci a rozpustit celý elitní sbor artilerie. Za takových okolností není možno udržovati déle fikci, že běží pouze o výstřednosti jednotlivců. Je třeba připravovat vážně změnu režimu, má-li se obejít bez nebezpečných otřesů. Primo ohlásil sice již několikrát své brzké odstoupení, aby rozbourené myslí ukonejšil, nikdy však své sliby nesplnil, takže tentokrát byla by patrně trpělivost lidu a snad i krále u konce, kdyby znovu se chtěl své povinnosti vyhnouti. Na každý způsob propásl však již pravý okamžik, kdy mohl odejít se ctí a ušetřit zemi politické nejistoty, která nyní musí zavládnout.

Právě uzavřené zasedání *polského sejmu* osvětlilo velmi ostře *nezdravé poměry v nynějším režimu polské republiky*. Není to jen krise vládní a parlamentní, nýbrž *krise ústavní*, která podryvá veškeru iniciativu v zemi a důvěru ciziny k ní. Maršál Pilsudski je nominálně pouhým ministrem války, ve skutečnosti jeví se však jakýmsi lordem-protektorem obnoveného státu, protektorem, jehož láska k vlasti a naprostá oddanost přijatému úkolu není ani v nejmenším pochybná, jehož formy jsou však neobyčejně drsné a znemožňují téměř jakoukoli spolupráci zákonodárných sborů. *Maršálek je docela bezohledný ve své kritice* jak vůči předešlým vládám republiky, tak vůči nynějším členům sejmu a senátu, takže působí mimoděk urážlivě a provokuje odpor, který přes svou bezmocnost postačí k tomu, aby znechucoval a kazil jakoukoli práci. Kdyby Pilsudski se ujal přímo role diktátora, který pracuje jen s lidmi své osobní důvěry, bylo by v Polsku snazší dostati se ku předu a na pevnou půdu, nežli je to možno za takovýchto kuriosních ústavních poměrů, které vyvolávají bezděčné vzpomínky na proslulé někdejší polské hospodářství, ač *podceňování skutečné hospodářské energie a cílevědomosti bylo by naprosto neoprávněné*, jak se ukazuje v Gdansku, Gdynii a nejnověji výstavou poznaňskou.

V Bělehradě byla podepsána ministry Kumanudim a Karapanem *přátelská smlouva jihoslovansko-řecká*, kterou bylo zakončeno vleklé jednání posledních let o dohodu soluňskou a náhradu někdejší smlouvy spojenecké, která vypršela v roce 1923. Peripetie jednání byly velmi bohaté a měnivě. S po-

čátku byla Jugoslavie silnějším partnerem, který se mohl domnívat, že uloží slabšímu svoji vůli. V nepodařeném návrhu smlouvy za diktatury Pangalovy dosáhla Jugoslavie takových výhod při transitu k moři Egejskému a používání přístavu v Soluni, že se rovnaly téměř vydání tohoto města a dráhy, z jižního Srbska sem vedoucí, jihoslovanskému sousedovi. Pád Pangalův přivodil zde však změnu tak důkladnou, že nějaký čas se zdálo, jako by poměr spojenecký měl být nahrazen hlubokým nepřátelstvím. Teprve návrat Venizelův poskytl novou naději na dohodu, neboť v něm mohli Srbové viděti svého starého a dobrého přítele z dob válek balkánských a války světové. Ale *příležitost k dosažení zvláštních výhod již definitivně minula*. Venizelos přišel s rozhodnutím vésti politiku naprosto samostatnou a využívající výhodného postavení Řecka mezi třemi silnými sousedy, Jugoslavií na severu, Itálií na západě, Tureckem na východě. Chce být se všemi za dobře a prvním jeho krokem byla návštěva v Římě. Od té chvíle bylo jisto, že nebude se vázati s Jugoslavií těsněji, nežli by mu dovoľoval nový poměr k Itálii. Není to vazalství vůči fašistické velmoci, ale nemůže to také nikdy být již něco podobného spolku s Jugoslavií. Přátelská smlouva, nyní uzavřená, je *pouze korektní* k sousednímu státu, s nímž má Řecko nepopíratelně řádu společných zájmů, ale neposkytuje ani v Soluni, ani politicky nic více, nežli by za analogických poměrů se poskytlo komukoliv jinému. V Bělehradě se zejména těžko smlívali s omezením výhod v Soluni na oblast ryze hospodářskou. Kdyby politickou odpovědnost nebyl v Jugoslavií přijal výhradně král, bylo by se sotva podařilo dospěti v řecko-jihoslovanském jednání k přijatelnému kompromisu.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

ČESKOSLOVENSKÁ BIBLIOGRAFIE.

Článek »Naše bibliografie a propaganda«, který byl otištěn v 5. č. I. roč. »Moderního státu« v září loňského roku, stal se počátkem řady projevů o jeho předmětu, jež pokračovala až do dnešní doby. Současně došlo k akcím, které představují další vývojové fáze československé bibliografie. Ještě 23. září 1928 si ocitovalo význačné části článku Právo lidu označivši úřední zásahy do čl. bibliografie výstižně jako »politiku gest«. Dne 12. října přinesly Národní listy článek pod značkou G., t. j. od Zdeňka Gintla o české bibliografii, jenž sice »Moderního státu« necituje ale zřejmě naň navazuje a s ním polemizuje. Zejména se snažil zlehčiti »Bibliografický katalog« upozorněním na to, že zeje mezerami. Za vzor kladl německý Týdenní seznam, který vydává Börsenverein německých knihkupců. Konstatujeme hned zde, že ani Gintl nebyl proti týdně vydávanému seznamu, toliko žádal jeho zdokonalení, pokud jde o úplnost. Přímou na článek »Moderního státu« se odvolával článek Jos. Navrátila v Lidových novinách 18. října 1928 a na příkladu z filosofie ukazoval, jaké jsou potíže české vědecké práce v speciálním vědeckém oboru vinou nedokonalé bibliografie. Dochází k tomu, že se hřeší na nedostatečnost bibliografických informací a že se původnost vědeckých myšlenek zajišťuje utajením pramene. Tento stav, jenž podhloďává přímo úroveň české vědecké práce, ilustruje Navrátil výrokem jednoho vědeckého pracovníka o jeho konkurentovi kolportovaným v pražské vědecké společnosti: »On si myslil, když mi tu knihu ukradne, že se bude habilitovat on, ne já...«. Si non e vero, je přece povážlivým příznakem pro naše vědecké poměry stav věcí, který historika předpokládá. Na článek Gintlův odpověděl zakladatel a první správce někdejšího Bibliografického ústavu Ladislav J. Živný 20. října 1928 v Českém slově. Vyložil tam příčiny neúplnosti týdenního Bibliografického katalogu, jimiž byly nedostatečná úprava t. zv. povinných výtisků (viz Moderní stát roč. I. s. 136.), liknavost vydavatelů ohledně jejich zaslání a nedostatečné vybavení oddělení povinných výtisků v pražské universitní knihovně, t. j. nedostatečné v poměru k oné liknavosti. Živný zredukoval dále přehnané